

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

τῆς Ἁγίας και Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας

(Κρήτη, 2016)

Εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος

Ἦμνον εὐχαριστίας ἀναπέμπομεν τῷ ἐν Τριάδι προσκυνουμένῳ Θεῷ, τῷ ἀξιῶσαντι ἡμᾶς συνελθεῖν κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς Πεντηκοστῆς ἐπὶ τό αὐτό ἐν τῇ νήσῳ Κρήτη, τῇ ἀγιασθεῖσῃ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου καί τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Τίτου, τοῦ «γνησίου τέκνου κατὰ κοινήν πίστιν» (Τίτ. α', 4), καί, Ἁγίου Πνεύματος ἐπινεύσει, περαιῶσαι τὰς ἐργασίας τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, συγκληθείσης ὑπὸ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, συμφρονούντων τῶν Μακαριωτάτων Προκαθημένων τῶν Ἀγιωτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, εἰς δόξαν τοῦ εὐλογημένου ὀνόματος Αὐτοῦ καί ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ καί τοῦ κόσμου παντός, συνομολογοῦντες μετὰ τοῦ θείου Παύλου «οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρετάς Χριστοῦ καί οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ» (Α' Κορ. δ', 1).

Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καί ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ αὐθεντικὴν μαρτυρίαν τῆς πίστεως εἰς τόν Θεάνθρωπον Χριστόν, τόν Μονογενῆ Υἱόν καί Λόγον τοῦ Θεοῦ, τόν φανερώσαντα, διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως, τοῦ ὅλου ἐπιγείου ἔργου, τῆς σταυρικῆς θυσίας καί τῆς ἀναστάσεως Αὐτοῦ, τόν Τριαδικόν Θεόν ὡς ἄπειρον Ἀγάπην. Ὅθεν, ἐν ἐνὶ στόματι καί μιᾷ καρδίᾳ ἀπευθύνομεν τόν λόγον τῆς «ἐν ἡμῖν ἐλπίδος» (Α' Πέτρ. γ', 15) οὐ μόνον πρὸς τὰ τέκνα τῆς Ἀγιωτάτης ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καί πρὸς πάντα ἄνθρωπον, «τόν μακράν καί τόν ἐγγύς» (Ἐφ. β', 17). Ἡ «ἐλπίς ἡμῶν» (Α' Τιμ. α', 1), ὁ Σωτήρ τοῦ κόσμου, ἀπεκαλύφθη ὡς «Θεός μεθ' ἡμῶν» (Ματθ. α', 23) καί ὡς Θεός «ὑπὲρ ἡμῶν» (Ρωμ. η', 32), «ὅς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καί εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α' Τιμ. β', 4). Τόν ἔλεον κηρύττοντες καί τήν εὐεργεσίαν οὐ κρύπτοντες, ἐν ἐπίγνωσει τῶν λόγων τοῦ Κυρίου «ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν» (Ματθ. κδ', 35), ἐν «χαρᾷ πεπληρωμένη» (Α' Ἰωάν. α', 4) εὐαγγελιζόμεθα τόν λόγον τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος καί τῆς ἀγάπης, προσβλέποντες πρὸς τήν «ἀνέσπερον καί ἀδιάδοχον καί ἀτελεύτητον ἡμέραν» (Μ. Βασιλείου, Εἰς τήν Ἑξαήμερον Β'. PG 29, 52). Τό γεγονός ὅτι «τό πολίτευμα ἡμῶν ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει» (Φιλιπ. γ', 20), δέν ἀναιρεῖ, ἀλλ' ἐνδυναμώνει τήν μαρτυρίαν ἡμῶν ἐν τῷ κόσμῳ.

Ἐν τούτῳ στοιχοῦμεν τῇ παραδόσει τῶν Ἀποστόλων καί Πατέρων ἡμῶν, οἵτινες εὐηγγελίζοντο τόν Χριστόν καί τήν δι' αὐτοῦ σωστικὴν ἐμπειρίαν τῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας, θεολογοῦντες «ἀλιευτικῶς», ἤγουν ἀποστολικῶς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐκάστης ἐποχῆς διὰ νά μεταδώσουν εἰς αὐτούς τό Εὐαγγέλιον τῆς ἐλευθερίας «ἧ Χριστός ἡμᾶς ἠλευθέρωσεν» (Γαλ. ε', 1). Ἡ Ἐκκλησία δέν ζῆ διὰ τόν ἑαυτὸν της. Προσφέρεται δι' ὀλόκληρον τήν ἀνθρωπότητα, διὰ τήν ἀνύψωσιν καί τήν ἀνακαίνισιν τοῦ κόσμου εἰς καινοὺς οὐρανοὺς καί καινὴν γῆν (πρβλ. Ἀποκ. κα', 21). Ὅθεν δίδει τήν εὐαγγελικὴν μαρτυρίαν καί διανέμει ἐν τῇ οἰκουμένη τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ: τήν ἀγάπην Του, τήν εἰρήνην, τήν δικαιοσύνην, τήν καταλλαγὴν, τήν δύναμιν τῆς Ἀναστάσεως καί τήν προσδοκίαν τῆς αἰωνιότητος.

I. Ἡ Ἐκκλησία: Σῶμα Χριστοῦ, εἰκὼν τῆς Ἁγίας Τριάδος

1. Ἡ μία, ἅγια, καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία εἶναι θεανθρωπίνη κοινωνία κατ' εἰκόνα τῆς Ἁγίας Τριάδος, πρόγευσις καὶ βίωσις τῶν Ἐσχάτων ἐν τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ καὶ ἀποκάλυψις τῆς δόξης τῶν μελλόντων, καὶ ὡς διαρκὴς Πεντηκοστή, μία ἀσίγαστος προφητικὴ φωνὴ ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ παρουσία καὶ μαρτυρία «τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖας ἐν δυνάμει» (Μάρκ. θ', 1). Ἡ Ἐκκλησία, ὡς σῶμα Χριστοῦ, «ἐπισυνάγει» (Ματθ. κγ', 37) ἐπ' Αὐτόν, μεταμορφώνει καὶ ἐμποτίζει τὸν κόσμον μὲ «τὸ ὕδωρ, τὸ ἀλλόμενον εἰς ζωὴν αἰώνιον» (Ἰωάν. δ', 14).

2. Ἡ ἀποστολικὴ καὶ πατερικὴ παράδοσις, στοιχοῦσα τοῖς συστατικοῖς λόγοις τοῦ Κυρίου καὶ ἰδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ διὰ τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, προέβαλε τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς Ἐκκλησίας ὡς «σώματος Χριστοῦ» (Ματθ. κστ', 26· Μάρκ. ιδ', 22· Λουκ. κβ', 19· Α' Κορ. ι', 16-17· ια', 23-29) καὶ τὸν συνέδεσε πάντοτε πρὸς τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτό, ἐτονίσθη πάντοτε ἡ ἄρρηκτος σχέσις τὸσον τοῦ ὄλου μυστηρίου τῆς ἐν Χριστῷ θείας Οἰκονομίας πρὸς τὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας, ὅσον καὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, ἡ ὁποία βεβαιοῦται συνεχῶς εἰς τὴν μυστηριακὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, πιστὴ εἰς τὴν ὁμόφωνον ταύτην ἀποστολικὴν παράδοσιν καὶ μυστηριακὴν ἐμπειρίαν, ἀποτελεῖ τὴν αὐθεντικὴν συνέχειαν τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς αὕτη ὁμολογεῖται εἰς τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως καὶ βεβαιοῦται διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Οὕτως, αἰσθάνεται μείζονα τὴν εὐθύνην αὐτῆς ὄχι μόνον διὰ τὴν αὐθεντικὴν βίωσιν τῆς ἐμπειρίας αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀξιόπιστον μαρτυρίαν τῆς ἀληθείας πρὸς πάντας τοὺς ἀνθρώπους.

3. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐν τῇ ἐνότητι καὶ καθολικότητι αὐτῆς, εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῶν Συνόδων, ἀπὸ τὴν Ἀποστολικὴν ἐν Ἱεροσολύμοις σύνοδον (Πράξ. ιε', 5-29) ἕως τῆς σήμερον. Ἡ Ἐκκλησία αὕτη καθ' αὐτὴν εἶναι Σύνοδος ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ συνεστημένη καὶ ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καθοδηγουμένη, συμφώνως πρὸς τὸ ἀποστολικὸν «ἔδοξε τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν» (Πράξ. ιε', 28). Διὰ τῶν Οἰκουμενικῶν καὶ τῶν Τοπικῶν συνόδων, ἡ Ἐκκλησία εὐηγγελίσαστο καὶ εὐαγγελίζεται τὸ μυστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὸ ὁποῖον ἐφανερώθη διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Τὸ συνοδικὸν ἔργον συνεχίζεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀδιακόπως διὰ τῶν μεταγενεστέρων, καθολικοῦ κύρους, συνόδων – ὡς λ.χ. τῆς ἐπὶ Μεγάλου Φωτίου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Μεγάλης συνόδου (879-880) καὶ τῶν ἐπὶ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ συγκληθεισῶν Μεγάλων συνόδων (1341, 1351, 1368), διὰ τῶν ὁποίων ἐβεβαιώθη ἡ αὐτὴ ἀλήθεια τῆς πίστεως, ἐξαιρέτως δὲ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ περὶ τῆς μεθέξεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς ἀκτίστους θείας ἐνεργείας. Προσέτι δὲ καὶ διὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἁγίων καὶ Μεγάλων συνόδων τῶν ἐτῶν 1484 διὰ τὴν ἀποκλήρυξιν τῆς ἐνωτικῆς συνόδου τῆς Φλωρεντίας (1438-1439), τῶν ἐτῶν 1638, 1642, 1672 καὶ 1691 διὰ τὴν ἀποκλήρυξιν προτεσταντικῶν δοξασιῶν, ὡς καὶ τοῦ ἔτους 1872 διὰ τὴν καταδίκην τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ ὡς ἐκκλησιολογικῆς αἰρέσεως.

4. Δέν νοεῖται ἀγιότης τοῦ ἀνθρώπου ἐκτός τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, «ὅ ἐστιν ἡ Ἐκκλησία» (Ἐφεσ. α', 23). Ἡ ἀγιότης πηγάζει ἀπό τόν μόνον Ἅγιον. Εἶναι μετοχή τοῦ ἀνθρώπου εἰς τήν ἀγιότητα τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ «κοινωνία τῶν ἀγίων», ὡς διακηρύσσεται εἰς τήν ἐκφώνησιν τοῦ ἱερέως κατά τήν θείαν Λειτουργίαν: «Τά Ἅγια τοῖς ἀγίοις» καί εἰς τήν ἀπάντησιν τῶν πιστῶν «Εἰς Ἅγιος, εἰς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός. Ἀμήν». Ὑπό τό πνεῦμα αὐτό, ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας τονίζει ὅτι ὁ Χριστός, «ἅγιος πάλιν ὑπάρχων κατά φύσιν, ὡς Θεός, (...) ἀγιάζεται δι' ἡμᾶς ἐν ἁγίῳ Πνεύματι (...). Ἔδρα δὲ τοῦτο (ὁ Χριστός) δι' ἡμᾶς, οὐ δι' ἑαυτόν, ἵνα ἐξ αὐτοῦ καί ἐν αὐτῷ δῆ, πρῶτῳ δεξαμένου τοῦ πράγματος (= ἀγιασμοῦ) τήν ἀρχήν, εἰς ἅπαν οὕτω τὸ γένος ἡ τοῦ ἀγιάζεσθαι λοιπὸν διαβαίνοι χάρις» (Ὑπόμνημα εἰς τό κατά Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, ΙΑ'. PG 74, 548).

Συνεπῶς, κατά τόν ἅγιον Κύριλλον, ὁ Χριστός εἶναι τό «κοινόν πρόσωπον» ἡμῶν, διὰ τῆς ἀνακεφαλαιώσεως εἰς τήν ἰδικήν του ἀνθρωπότητα ὀλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, «πάντες γάρ ἦμεν ἐν Χριστῷ, καί τό κοινόν τῆς ἀνθρωπότητος εἰς αὐτόν ἀναβιοῖ πρόσωπον» (Ὑπόμνημα εἰς τό κατά Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, ΙΑ'. PG 73, 157-161), διό καί εἶναι ἡ μόνη πηγή τοῦ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγιασμοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὑπό τό πνεῦμα αὐτό, ἡ ἀγιότης εἶναι μετοχή τοῦ ἀνθρώπου τόσον εἰς τό μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας, ὅσον καί εἰς τὰ ἱερά αὐτῆς μυστήρια, μέ ἐπίκεντρον τήν θείαν Εὐχαριστίαν, ἣτις ἐστὶ «θυσία ζῶσα, ἁγία, εὐάρεστος τῷ Θεῷ» (Ρωμ. ιβ', 1). «Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπό τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; Θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμός ἢ λιμός ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα; καθὼς γέγραπται ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τήν ἡμέραν ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. Ἄλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς» (Ρωμ. η', 35-37). Οἱ ἅγιοι ἐνσαρκώνουν τήν ἐσχατολογικὴν ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἀέναον δοξολογίαν ἐνώπιον τοῦ ἐπιγείου καί τοῦ ἐπουρανίου θρόνου «τοῦ Βασιλέως τῆς δόξης» (Ψαλμ. κγ', 7), εἰκονίζοντες τήν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

5. Ἡ Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία ἀποτελεῖται ἐκ δεκατεσσάρων κατά τόπους Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, πανορθόδοξως ἀνεγνωρισμένων. Ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτοκεφαλίας δέν εἶναι δυνατόν νά λειτουργῇ εἰς βάρος τῆς ἀρχῆς τῆς καθολικότητος καί τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας. Θεωροῦμεν λοιπὸν ὅτι ἡ δημιουργία τῶν Ἐπισκοπικῶν Συνελεύσεων ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Διασπορᾷ, ἀπαρτιζομένων ἐκ πάντων τῶν ἐν ἐκάστη ἐκ τῶν ὀρισθειῶν περιοχῶν ὡς κανονικῶν ἀναγνωριζομένων ἐπισκόπων, οἵτινες ἐξακολουθοῦν νά ὑπάγονται εἰς τὰς κανονικὰς δικαιοδοσίας, εἰς ἃς ὑπάγονται σήμερον, ἀποτελεῖ ἐν θετικόν βῆμα πρὸς τήν κατεύθυνσιν τῆς κανονικῆς ὀργανώσεως αὐτῶν, ἡ δὲ συνεπὴς λειτουργία αὐτῶν ἐγγυᾶται τόν σεβασμὸν τῆς ἐκκλησιολογικῆς ἀρχῆς τῆς συνοδικότητος.

II. Ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ κόσμῳ

6. Τό ἀποστολικόν ἔργον καί ἡ ἐξαγγελία τοῦ Εὐαγγελίου, γνωστὴ ὡς ἱεραποστολή, ἀνήκουν εἰς τόν πυρῆνα τῆς ταυτότητος τῆς Ἐκκλησίας, ὡς διαφύλαξις καί τήρησις τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη» (Ματθ. κη', 19). Εἶναι ἡ πνοὴ ζωῆς, τήν ὁποίαν ἐμφυσᾷ ἡ Ἐκκλησία εἰς τήν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων καί ἐκκλησιοποιεῖ τόν κόσμον διὰ τῶν ἐκασταχοῦ νεοπαγῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν. Ὑπό τό πνεῦμα αὐτό, οἱ ὀρθόδοξοι πιστοὶ εἶναι καί ὀφείλουν νά εἶναι ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ κόσμῳ. Ἡ ἀποστολή αὐτὴ πρέπει νά ἐκπληροῦται ὄχι ἐπιθετικῶς, ἀλλ' ἐλευθέρως, ἐν ἀγάπῃ καί ἐν σεβασμῷ πρὸς τήν πολιτιστικὴν ταυτότητα ἀτόμων καί λαῶν. Εἰς τήν προσπάθειαν αὐτὴν ὀφείλουν νά συμμετέχουν πᾶσαι αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι μέ τόν δέοντα σεβασμὸν εἰς τήν κανονικὴν τάξιν.

Ἡ μετοχή εἰς τὴν θεῖαν Εὐχαριστίαν εἶναι πηγή ἀποστολικοῦ ζήλου πρὸς εὐαγγελισμόν τοῦ κόσμου. Μετέχοντες τῆς θείας Εὐχαριστίας καὶ προσευχόμενοι ἐν τῇ ἱερᾷ Συνάξει ὑπὲρ τῆς Οἰκουμένης, καλούμεθα νὰ συνεχίσωμεν τὴν «λειτουργίαν μετὰ τὴν Λειτουργίαν» καὶ νὰ δίδωμεν τὴν μαρτυρίαν περὶ τῆς ἀληθείας τῆς πίστεως ἡμῶν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, μοιραζόμενοι τὰς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ μεθ' ὀλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος, ὑπήκοοι πρὸς τὴν σαφῆ ἐντολήν τοῦ Κυρίου πρὸ τῆς Ἀναλήψεώς Του: «καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἐν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρεία καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Πράξ. α', 8). Τὰ λόγια πρὸ τῆς θείας κοινωνίας «μελίζεται καὶ διαμερίζεται ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ μελιζόμενος καὶ μὴ διαιρούμενος, ὁ πάντοτε ἐσθιόμενος καὶ μηδέποτε δαπανώμενος», ὑποδεικνύουν ὅτι ὁ Χριστός ὡς «ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ» (Ἰωάν. α', 29) καὶ ὡς «Ἄρτος Ζωῆς» (Ἰωάν. στ', 48) προσφέρεται εἰς ἡμᾶς ὡς ἡ αἰώνια Ἀγάπη, ἐνώνων ἡμᾶς μετὰ τὸν Θεόν καὶ πρὸς ἀλλήλους. Μᾶς διδάσκει νὰ διανέμωμεν τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ προσφέρωμεν τὸν ἑαυτὸν μας πρὸς πάντας μετὰ χριστοειδῆ τρόπον.

Ἡ ζωὴ τῶν χριστιανῶν εἶναι ἀψευδὴς μαρτυρία τῆς ἐν Χριστῷ ἀνακαινίσεως τῶν πάντων – «εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα» (Β' Κορ. ε', 17) καὶ κλήσις πρὸς πάντας τοὺς ἀνθρώπους προσωπικῆς μετοχῆς ἐν ἐλευθερίᾳ εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν, εἰς τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, διὰ νὰ βιώσουν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν κοινωνίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. «Βουλομένων γὰρ οὐ τυραννομένων τὸ τῆς σωτηρίας μυστήριον» (Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Εἰς τὴν προσευχὴν τοῦ Πάτερ ἡμῶν. PG 90, 880). Ὁ ἐπανευαγγελισμὸς τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς συγχρόνους ἐκκοσμικευμένας κοινωνίας, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ εὐαγγελισμὸς ὅσων εἰσέτι δὲν ἐγνώρισαν τὸν Χριστόν, ἀποτελοῦν ἀδιάλειπτον χρέος τῆς Ἐκκλησίας.

III. Ἡ Οἰκογένεια - εἰκὼν τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν

7. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θεωρεῖ τὴν ἀκατάλυτον ἀγαπητικὴν ἔνωσιν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς «μυστήριον μέγα... εἰς Χριστόν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν», (Ἐφес. ε', 32) καὶ τὴν προκύπτουσαν ἐξ αὐτοῦ οἰκογένειαν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν μόνην ἐγγύησιν τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων, συμφώνως πρὸς τὸ σχέδιον τῆς θείας Οἰκονομίας, «Ἐκκλησίαν μικράν» (Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολήν, Κ'. PG 62, 143), παρέχουσα εἰς αὐτὴν τὴν κατάλληλον ποιμαντικὴν στήριξιν.

Ἡ σύγχρονος κρίσις τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογενείας εἶναι ἀπότοκος τῆς κρίσεως τῆς ἐλευθερίας ὡς εὐθύνης, τῆς συρρικνώσεως αὐτῆς εἰς εὐδαιμονιστικὴν αὐτοπραγμάτωσιν, τῆς ταυτίσεώς της μετὰ ἀτομικὴν αὐταρέσκειαν, αὐτάρκειαν καὶ αὐτονομίαν, καὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ μυστηριακοῦ χαρακτήρος τῆς ἐνώσεως ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, ὡς καὶ τῆς λήθης τοῦ θυσιαστικοῦ ἥθους τῆς ἀγάπης. Ἡ σύγχρονος ἐκκοσμικευμένη κοινωνία προσεγγίζει τὸν γάμον μετὰ ἀμιγῶς κοινωνιολογικὰ καὶ πραγματιστικὰ κριτήρια, θεωροῦσα αὐτὸν ὡς μίαν ἀπλὴν μορφήν σχέσεως, μεταξύ ὄλων τῶν ἄλλων, αἱ ὁποῖαι δικαιοῦνται ἐξ ἴσου θεσμικῆς κατοχυρώσεως.

Ὁ γάμος εἶναι ἐκκλησιογραφὸς ἐργαστήριον ζωῆς ἐν ἀγάπῃ καὶ ἀνυπέβλητος δωρεὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Ἡ «ὑψηλὴ χεὶρ» τοῦ «συνδέτου» Θεοῦ «ἀοράτως πάρεστι, τοὺς συναπτομένους ἀρμόζουσα» μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ μετὰ ἀλλήλων. Οἱ στέφανοι, οἱ ὁποῖοι τοποθετοῦνται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ νυμφίου καὶ τῆς νύμφης κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου, παραπέμπουν εἰς τὴν διάστασιν τῆς θυσίας καὶ τῆς πλήρους ἀφιερώσεως εἰς τὸν Θεόν καὶ εἰς ἀλλήλους, ἀναφέρονται δὲ ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ζωὴν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἀποκαλύπτοντες τὴν ἐσχατολογικὴν ἀναφορὰν τοῦ μυστηρίου τῆς ἀγάπης.

8. Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος ἀπευθύνεται μετ' ἰδιαιτέρας ἀγάπης καί στοργῆς πρὸς τὰ παιδιά καί ὄλους τοὺς νέους. Μέσα εἰς τὸν κυκεῶνα τῶν ἀλληλοαναιρουμένων ὀρισμῶν τῆς ταυτότητος τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἡ ἀγιωτάτη ἡμῶν Ἐκκλησία προβάλλει τὰ Κυριακὰ λόγια, «ἐάν μὴ στραφῆτε καί γένησθε ὡς τὰ παιδιά, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν» (Ματθ. ιη΄, 3) καί τὸ «ὅς ἂν μὴ δέξηται τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν» (Λουκ. ιη΄, 17), ὡς καί ὅσα ἀναφέρει ὁ Σωτὴρ ἡμῶν δι' ἐκείνους, οἱ ὅποιοι «κωλύουν» (Λουκ. ιη΄, 16) τὰ παιδιά νά Τόν πλησιάσουν καί δι' ὅσους τὰ «σκανδαλίζουν» (Ματθ. ιη΄, 6).

Ἡ Ἐκκλησία προσφέρει εἰς τοὺς νέους ὄχι ἀπλῶς «βοήθειαν», ἀλλά τὴν «ἀλήθειαν» τῆς θεανθρωπίνης καινῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Οἱ ὀρθόδοξοι νέοι ὀφείλουν νά συνειδητοποιήσουν ὅτι εἶναι φορεῖς τῆς μακραίωνος καί εὐλογημένης παραδόσεως τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ταυτοχρόνως δέ καί οἱ συνεχισταί αὐτῆς, οἱ ὅποιοι θά διαφυλάσσουν θαρραλέως καί θά καλλιεργοῦν μέ δυναμισμόν τὰς αἰώνιους ἀξίας τῆς Ὀρθοδοξίας διὰ νά δίδουν τὴν ζεῖδωρον χριστιανικὴν μαρτυρίαν. Ἐξ αὐτῶν θά ἀναδειχθοῦν οἱ μελλοντικοὶ διάκονοι τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Οἱ νέοι, λοιπόν, εἶναι ὄχι ἀπλῶς τὸ «μέλλον» τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά καί ἡ ἐνεργὸς ἔκφρασις τῆς φιλοθέου καί φιλανθρώπου ζωῆς αὐτῆς ἐν τῷ παρόντι.

IV. Ἡ κατά Χριστόν παιδεία

9. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας, παρατηροῦνται εἰς τὸν χῶρον τῆς ἀγωγῆς καί τῆς παιδείας νέαι τάσεις ἀναφορικῶς πρὸς τὸ περιεχόμενον καί τοὺς σκοποὺς τῆς παιδείας, ὅπως καί ὡς πρὸς τὸ θέμα τῆς θεωρήσεως τῆς παιδικῆς ἡλικίας, τοῦ ρόλου τόσο τοῦ διδασκάλου καί τοῦ μαθητοῦ, ὅσον καί τοῦ συγχρόνου σχολείου. Ἐφ' ὅσον ἡ παιδεία ἀναφέρεται ὄχι ἀπλῶς εἰς ὅ,τι εἶναι, ἀλλ' εἰς αὐτὸ τὸ ὅποῖον ὀφείλει νά εἶναι ὁ ἄνθρωπος καί εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς εὐθύνης του, εἶναι αὐτονόητον ὅτι ἡ εἰκὼν, τὴν ὁποῖαν ἔχομεν διὰ τὸν ἄνθρωπον καί διὰ τὸ νόημα τῆς ὑπάρξεώς του, καθορίζει τὴν ἄποψίν μας καί διὰ τὴν παιδείαν του. Τὸ κυρίαρχον σήμερον ἐκκοσμικευμένον ἀτομοκεντρικόν ἐκπαιδευτικόν σύστημα, τὸ ὅποῖον ταλανίζει τὴν νέαν γενεάν, προβληματίζει καί τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Εἰς τὸ κέντρον τῆς ποιμαντικῆς μερίμνης τῆς Ἐκκλησίας εὐρίσκεται μία παιδεία, ἡ ὁποία ἀποβλέπει ὄχι μόνον εἰς τὴν νοητικὴν καλλιέργειαν, ἀλλά καί εἰς τὴν οἰκοδομὴν καί τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ συνόλου ἀνθρώπου ὡς ψυχοσωματικῆς καί πνευματικῆς ὀντότητος, συμφώνως πρὸς τὴν τρίπτυχον ἀρχὴν Θεός, ἄνθρωπος, κόσμος. Εἰς τὸν κατηχητικὸν αὐτῆς λόγον, ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία καλεῖ φιλοστόργως τὸν λαόν τοῦ Θεοῦ, ἰδίᾳ δέ τοὺς νέους, εἰς ἐνσυνείδητον καί ἐνεργὸν συμμετοχὴν εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, καλλιεργοῦσα εἰς αὐτοὺς τὸν «ἄριστον πόθον» τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Οὕτω, τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα εὐρίσκει ἐν τῇ θεανθρωπίνῃ κοινωνίᾳ τῆς Ἐκκλησίας ὑπαρξιακὸν στήριγμα καί βιώνει ἐν αὐτῇ τὴν ἀναστάσιμον προοπτικὴν τῆς κατὰ χάριν θεώσεως.

V. Ἡ Ἐκκλησία ἐνώπιον τῶν συγχρόνων προκλήσεων

10. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εὐρίσκεται σήμερον ἀντιμέτωπος ἀκραίων ἢ καί προκλητικῶν ἐκφράσεων τῆς ἰδεολογίας τῆς ἐκκοσμικεύσεως, ἐνδιαθέτων εἰς τὰς πολιτικάς, πολιτισμικάς καί κοινωνικάς ἐξελίξεις. Βασικὸν στοιχεῖον τῆς ἰδεολογίας τῆς ἐκκοσμικεύσεως ὑπῆρξε πάντοτε καί παραμένει μέχρι σήμερον ἡ πλήρης αὐτονόμησις τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Χριστόν καί ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ἐπιρροὴν τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τῆς αὐθαιρέτου μάλιστα ταυτίσεως τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν συντηρητισμόν, ὡς ἐπίσης καί διὰ τοῦ ἀνιστορήτου χαρακτηρισμοῦ αὐτῆς ὡς δῆθεν

έμποδίου εἰς πᾶσαν πρόοδον καί ἐξέλιξιν. Εἰς τὰς ἐκκοσμικευμένας συγχρόνους κοινωνίας ὁ ἄνθρωπος, ἀποκεκομμένος ἀπὸ τὸν Θεόν, ταυτίζει τὴν ἐλευθερίαν του καί τὸ νόημα τῆς ζωῆς του μὲ ἀπόλυτον αὐτονομίαν καί μὲ ἀποδέσμευσιν ἀπὸ τὸν αἰώνιον προορισμὸν του, μὲ ἀποτέλεσμα σειρὰν παρανοήσεων καί σκοπίμων παρερμηνειῶν τῆς χριστιανικῆς παραδόσεως. Οὕτως, ἡ ἄνωθεν χορήγησις τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας καί ἡ πρόοδος εἰς τὸ «μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσ. δ', 13) θεωρεῖται ὅτι ἀντιστρατεύεται τὰς αὐτοσωτηρικὰς τάσεις τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ θυσιαστικὴ ἀγάπη ἀξιολογεῖται ὡς ἀσύμβατος μὲ τὸν ἀτομοκεντρισμὸν, ἐνῶ ὁ ἀσκητικὸς χαρακτήρ τοῦ χριστιανικοῦ ἠθους κρίνεται ὡς ἀφόρητος πρόκλησις διὰ τὸν εὐδαιμονισμὸν τοῦ ἀτόμου.

Ἡ ταύτισις τῆς Ἐκκλησίας μὲ συντηρητισμὸν, ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι αὐθαίρετος καί καταχρηστικὴ, ἐφ' ὅσον ἡ συνείδησις τῆς ταυτότητος τῶν χριστιανικῶν λαῶν φέρει ἀνεξίτηλον τὴν σφραγίδα τῆς διαχρονικῆς συμβολῆς τῆς Ἐκκλησίας ὅχι μόνον εἰς τὴν πολιτιστικὴν κληρονομίαν αὐτῶν, ἀλλὰ καί εἰς τὴν ὑγιᾶ ἀνάπτυξιν τοῦ θύραθεν πολιτισμοῦ γενικώτερον, ἀφοῦ ὁ Θεὸς ἔθεσε τὸν ἄνθρωπον οἰκονόμον τῆς θείας δημιουργίας καί συνεργόν Αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἐναντι τοῦ συγχρόνου «ἄνθρωποθεοῦ», προβάλλει τὸν «Θεάνθρωπον» ὡς ἔσχατον μέτρον τῶν πάντων: «Οὐκ ἄνθρωπον ἀποθεωθέντα λέγομεν, ἀλλὰ Θεὸν ἐνανθρωπήσαντα» (Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ἔκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, Γ', 2. PG 94, 988). Ἀναδεικνύει δὲ τὴν σωτηριώδη ἀλήθειαν τοῦ Θεανθρώπου καί τὸ Σῶμά Του, τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς τόπον καί τρόπον τῆς ἐν ἐλευθερίᾳ ζωῆς, ὡς «ἀληθεύειν ἐν ἀγάπῃ» (πρβλ. Ἐφεσ. δ', 15) καί ὡς μετοχήν, ἥδη ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ. Ὁ θεανθρώπινος, «οὐκ ἐκ τοῦ κόσμου» (Ἰωάν. ιη', 36) χαρακτήρ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος τρέφει καί κατευθύνει τὴν «ἐν τῷ κόσμῳ» παρουσίαν καί μαρτυρίαν αὐτῆς, εἶναι ἀσυμβίβαστος μὲ κάθε μορφὴν συσχηματισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸν κόσμον (πρβλ. Ρωμ. ιβ', 2).

11. Διὰ τῆς συγχρόνου ἀναπτύξεως τῶν ἐπιστημῶν καί τῆς τεχνολογίας, ἡ ζωὴ μας ἀλλάζει ριζικῶς. Καί ὅ,τι ἐπιφέρει ἀλλαγὴν εἰς τὸν τρόπον ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἀπαιτεῖ ἀπὸ μέρους του διάκρισιν, ἐφ' ὅσον, ἐκτὸς τῶν σημαντικῶν εὐεργεσιῶν, ὅπως λ.χ. ἡ διευκόλυνσις τῆς καθημερινότητος, ἡ ἐπιτυχὴς ἀντιμετώπισις σοβαρῶν ἀσθενειῶν καί ἡ ἔρευνα τοῦ διαστήματος, εἴμεθα ἐπίσης ἀντιμέτωποι καί μὲ τὰς ἀρνητικὰς ἐπιπτώσεις τῆς ἐπιστημονικῆς προόδου. Ὑπάρχει ὁ κίνδυνος χειραγωγήσεως τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας, χρήσεως τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἀπλοῦ μέσου, σταδιακῆς ἀπωλείας πολυτίμων παραδόσεων, ἀπειλῆς ἢ καί καταστροφῆς τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

Ἡ ἐπιστήμη, ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν φύσιν της, δὲν διαθέτει δυστυχῶς τὰ ἀναγκαῖα μέσα διὰ τὴν πρόληψιν καί τὴν θεραπείαν πολλῶν ἐκ τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα προκαλεῖ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως. Ἡ ἐπιστημονικὴ γνῶσις δὲν κινητοποιεῖ τὴν ἠθικὴν βούλησιν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος, καίτοι γνωρίζει τοὺς κινδύνους, συνεχίζει νὰ δρᾷ ὡς ἐάν δὲν ἐγνώριζεν. Ἡ ἀπάντησις εἰς τὰ σοβαρὰ ὑπαρξιακὰ καί ἠθικὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου καί εἰς τὸ αἰώνιον νόημα τῆς ζωῆς αὐτοῦ καί τοῦ κόσμου, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δοθῇ χωρὶς μίαν πνευματικὴν προσέγγισιν.

12. Διάχυτος εἶναι εἰς τὴν ἐποχὴν μας ὁ ἐνθουσιασμὸς διὰ τὰς ἐντυπωσιακὰς ἐξελίξεις εἰς τὸν χῶρον τῆς Βιολογίας, τῆς Γενετικῆς καί τῆς Νευροφυσιολογίας τοῦ ἐγκεφάλου. Πρόκειται δι' ἐπιστημονικὰς κατακτήσεις, τὸ εὖρος τῶν ἐφαρμογῶν τῶν ὁποίων ἐνδέχεται νὰ προκαλέσῃ

σοβαρώτατα ανθρωπολογικά καί ήθικά διλήμματα. Ἡ ἀνεξέλεγκτος χρῆσις τῆς Βιοτεχνολογίας εἰς τὴν ἀρχὴν, τὴν διάρκειαν καί τὸ τέλος τῆς ζωῆς, θέτει εἰς κίνδυνον τὴν αὐθεντικὴν πληρότητα αὐτῆς. Ὁ ἄνθρωπος πειραματίζεται ἐντονώτερον μὲ τὴν ἴδιαν του φύσιν κατὰ ἀκραῖον καί ἐπικίνδυνον τρόπον. Κινδυνεύει νὰ μετατραπῆ εἰς μίαν βιολογικὴν μηχανήν, εἰς μίαν ἀπρόσωπον κοινωνικὴν μονάδα ἢ εἰς μίαν συσκευὴν ἐλεγχομένης σκέψεως.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παραμείνῃ εἰς τὸ περιθώριον τῆς συζητήσεως τόσοσπον σπουδαίων ανθρωπολογικῶν, ἠθικῶν καί ὑπαρξιακῶν ζητημάτων. Στηρίζεται εἰς θεοδίδακτα κριτήρια, ἀναδεικνύουσα τὴν ἐπικαιρότητα τῆς ὀρθοδόξου ανθρωπολογίας ἀπέναντι εἰς τὴν σύγχρονον ἀνατροπὴν τῶν ἀξιῶν. Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν δύναται καί ὀφείλει νὰ ἐκφράσῃ ἐν τῷ κόσμῳ τὴν προφητικὴν αὐτῆς συνείδησιν ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ, ὁ ὁποῖος ἐν τῇ Ἐνανθρωπήσει προσέλαβεν ὄλον τὸν ἄνθρωπον καί εἶναι τὸ ἀπόλυτον πρότυπον τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ ανθρωπίνου γένους. Προβάλλει τὴν ἱερότητα τῆς ζωῆς καί τὸν χαρακτήρα τοῦ ἀνθρώπου ὡς προσώπου ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἀρχῆς τῆς συλλήψεως. Τὸ δικαίωμα εἰς τὴν γέννησιν εἶναι τὸ πρῶτον μεταξύ τῶν ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ἡ Ἐκκλησία ὡς θεανθρωπίνη κοινωνία, εἰς τὴν ὁποίαν ἕκαστος ἄνθρωπος ἀποτελεῖ μοναδικὴν ὄντοτητα, προωρισμένην εἰς προσωπικὴν κοινωνίαν μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἀντιστέκεται εἰς πᾶσαν προσπάθειαν ἀντικειμενοποιήσεως τοῦ ἀνθρώπου, μετατροπῆς του εἰς μετρήσιμον μέγεθος. Οὐδὲν ἐπιστημονικὸν ἐπίτευγμα ἐπιτρέπεται νὰ θίγῃ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἀνθρώπου καί τὸν θεῖον προορισμόν αὐτοῦ. Ὁ ἄνθρωπος δὲν προσδιορίζεται μόνον ἀπὸ τὰ γονίδια του.

Ἐπὶ τῆς βάσεως αὐτῆς θεμελιούται ἡ Βιοηθικὴ ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου. Εἰς μίαν ἐποχὴν ἀλληλοσυγκρουομένων εἰκόνων περὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὀρθόδοξος Βιοηθικὴ προβάλλει, ἀπέναντι εἰς θύραθεν αὐτονόμους καί συρρικνωτικὰς ανθρωπολογικὰς θεωρήσεις, τὴν κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου καί τὸν αἰώνιον προορισμόν αὐτοῦ. Συμβάλλει οὕτως εἰς τὸν ἐμπλουτισμόν τῆς φιλοσοφικῆς καί ἐπιστημονικῆς συζητήσεως τῶν βιοηθικῶν θεμάτων διὰ τῆς βιβλικῆς ανθρωπολογίας καί τῆς πνευματικῆς ἐμπειρίας τῆς Ὁρθοδοξίας.

13. Εἰς μίαν παγκόσμιον κοινωνίαν, προσανατολισμένην εἰς τὸ «ἔχειν» καί τὸν ἀτομοκεντρισμόν, ἡ Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία προβάλλει τὴν ἀλήθειαν τῆς ἐν Χριστῷ καί τῆς κατὰ Χριστόν ζωῆς, τὴν ἐλευθέρως σαρκουμένην εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν ἐκάστου ἀνθρώπου διὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ «ἕως ἑσπέρας» (Ψαλμ. ργ', 23), διὰ τῶν ὁποίων οὗτος καθίσταται συνεργός τοῦ αἰώνιου Πατρός - «Θεοῦ ἔσμεν συνεργοί» (Α' Κορ. γ', 9) – καί τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ, «ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται καγὼ ἐργάζομαι» (Ἰωάν. ε', 17). Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἀγιάζει διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὰ ἔργα τῶν χειρῶν τοῦ συνεργοῦντος τῷ Θεῷ ἀνθρώπου, ἀναδεικνύοντας τὴν ἐν αὐτοῖς κατάφασιν τῆς ζωῆς καί τῆς ανθρωπίνης κοινωνίας. Ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ πλαισίου τοποθετεῖται καί ἡ χριστιανικὴ ἄσκησις, διαφέρουσα ριζικῶς ἀπὸ κάθε δυϊστικὸν ἀσκητισμόν, ὁ ὁποῖος ἀποκόπτει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν ζωὴν καί ἀπὸ τὸν συνάνθρωπον. Ἡ χριστιανικὴ ἄσκησις καί ἡ ἐγκράτεια, αἱ ὁποῖαι συνδέουν τὸν ἄνθρωπον μὲ τὴν μυστηριακὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, δὲν ἀφοροῦν μόνον εἰς τὸν μοναχικὸν βίον, ἀλλὰ εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις αὐτῆς, ἀπτή μαρτυρία τῆς παρουσίας τοῦ ἐσχατολογικοῦ πνεύματος εἰς τὴν εὐλογημένην βιοτὴν τῶν πιστῶν.

14. Αἱ ρίζαι τῆς οἰκολογικῆς κρίσεως εἶναι πνευματικαί καί ἠθικαί, ἐνδιάθετοι εἰς τὴν καρδίαν ἐκάστου ἀνθρώπου. Αὐτὴ ἡ κρίσις ἐπιδεινούται κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας ἐξ αἰτίας τῶν ποικίλων διχασμῶν προκαλουμένων ἀπὸ ἀνθρώπινα πάθη, ὅπως ἡ πλεονεξία, ἡ ἀπληστία,

ὁ ἐγωισμός, ἡ ἀρπακτική διάθεσις καί ἀπό τὰς ἐπιπτώσεις αὐτῶν ἐπὶ τοῦ πλανήτου, ὡς ἡ κλιματική ἀλλαγὴ, ἡ ὁποία πλέον ἀπειλεῖ εἰς μέγαν βαθμὸν τὸ φυσικὸν περιβάλλον, τὸν κοινὸν ἡμῶν «οἶκον». Ἡ ρῆξις τῆς σχέσεως ἀνθρώπου καί κτίσεως εἶναι διαστρέβλωσις τῆς αὐθεντικῆς χρήσεως τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀντιμετώπισις τοῦ οἰκολογικοῦ προβλήματος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς χριστιανικῆς παραδόσεως ἀπαιτεῖ ὄχι μόνον μετάνοιαν διὰ τὴν ἁμαρτίαν τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν φυσικῶν πόρων τοῦ πλανήτου, ἤτοι ριζικὴν ἀλλαγὴν νοοτροπίας καί συμπεριφορᾶς, ἀλλὰ καί ἀσκητισμὸν, ὡς ἀντίδοτον εἰς τὸν καταναλωτισμὸν, εἰς τὴν θεοποίησιν τῶν ἀναγκῶν καί εἰς τὴν κτητικὴν στάσιν. Προϋποθέτει ἐπίσης καί τὴν μεγίστην εὐθύνην ἡμῶν νὰ παραδώσωμεν εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς βιώσιμον φυσικὸν περιβάλλον καί τὴν χρῆσιν αὐτοῦ κατὰ θεῖαν βούλησιν καί εὐλογίαν. Εἰς τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας καταφάσκειται ἡ δημιουργία καί ὁ ἄνθρωπος ἐνδυναμώνεται διὰ νὰ λειτουργῇ ὡς οἰκονόμος, φύλαξ καί «ἱερεὺς» αὐτῆς, προσάγων ταύτην δοξολογικῶς τῷ Δημιουργῷ – «Τὰ Σὰ ἐκ τῶν Σῶν, Σοὶ προσφέρομεν κατὰ πάντα καί διὰ πάντα» – καί καλλιεργῶν εὐχαριστιακὴν σχέσιν μὲ τὴν κτίσιν. Ἡ ὀρθόδοξος αὕτη εὐαγγελικὴ καί πατερικὴ προσέγγισις στρέφει ἐπίσης τὴν προσοχὴν μας εἰς τὰς κοινωνικὰς διαστάσεις καί τὰς τραγικὰς ἐπιπτώσεις τῆς καταστροφῆς τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

VI. Ἡ Ἐκκλησία ἐνώπιον τῆς παγκοσμιοποιήσεως, ἀκραίων φαινομένων βίας καί τῆς μεταναστεύσεως.

15. Ἡ σύγχρονος ἰδεολογία τῆς παγκοσμιοποιήσεως, ἡ ὁποία ἐπιβάλλεται ἀθορύβως καί ἐξαπλοῦται ραγδαίως, προκαλεῖ ἤδη ἰσχυροὺς κλυδωνισμοὺς εἰς τὴν οἰκονομίαν καί τὴν κοινωνίαν εἰς παγκόσμιον κλίμακα. Ἡ ἐπιβολὴ τῆς ἔχει δημιουργήσει νέας μορφὰς συστηματικῆς ἐκμεταλλεύσεως καί κοινωνικῆς ἀδικίας, ἔχει σχεδιάσει τὴν σταδιακὴν ἐξουδετέρωσιν τῶν ἐμποδίων τῶν ἀντιτιθεμένων ἐθνικῶν, θρησκευτικῶν, ἰδεολογικῶν ἢ ἄλλων παραδόσεων καί ἔχει ἤδη ὀδηγήσει εἰς τὴν ἀποδυνάμωσιν ἢ καί εἰς τὴν τελικὴν ἀποδόμησιν τῶν κοινωνικῶν κατακτήσεων, ὑπὸ τὸ πρόσχημα μάλιστα τῆς δῆθεν ἀναγκαίας ἀνασυγκροτήσεως τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας, διευρύνουσα οὕτω τὸ χάσμα μεταξύ πλουσίων καί πτωχῶν, δυναμιτίζουσα τὴν κοινωνικὴν συνοχὴν τῶν λαῶν καί ἀναρριπίζουσα νέας ἐστίας παγκοσμίων ἐντάσεων.

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἐναντι τῆς ἰσοπεδωτικῆς καί ἀπροσώπου ὁμογενοποιήσεως, τὴν ὁποίαν προωθεῖ ἡ παγκοσμιοποίησις, ἀλλὰ καί τῶν ἀκροτήτων τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ, εἰσηγεῖται τὴν προστασίαν τῆς ταυτότητος τῶν λαῶν καί τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἐντοπιότητος. Ὡς ἐναλλακτικὸν ὑπόδειγμα διὰ τὴν ἐνότητα τῆς ἀνθρωπότητος προβάλλει τὴν ἀρθρωτὴν ὀργάνωσιν τῆς Ἐκκλησίας, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἰσοτιμίας τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν. Ἡ Ἐκκλησία ἀντιτίθεται εἰς τὴν προκλητικὴν ἀπειλήν διὰ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον καί τὰς πολιτιστικὰς παραδόσεις τῶν λαῶν, τὴν ὁποίαν ἐμπερικλείει ἡ παγκοσμιοποίησις καί ἡ ἀρχὴ τῆς «ἰδιονομίας τῆς οἰκονομίας» ἢ τοῦ οἰκονομισμοῦ, ἡ αὐτονόμησις δηλαδὴ τῆς οἰκονομίας ἀπὸ τὰς ζωτικὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου καί ἡ μετατροπὴ τῆς εἰς αὐτοσκοπὸν, προτείνει δὲ μίαν βιώσιμον οἰκονομίαν, τεθεμελιωμένην εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Εὐαγγελίου. Οὕτω, μὲ πυξίδα τὸν Κυριακὸν λόγον «οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος» (Λουκ. δ', 4), ἡ Ἐκκλησία δὲν συνδέει τὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους μὲ μόνην τὴν ἄνοδον τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου ἢ μὲ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν εἰς βάρους τῶν πνευματικῶν ἀξιών.

16. Ἡ Ἐκκλησία δὲν ἀναμιγνύεται εἰς τὴν πολιτικὴν, ἐν τῇ στενῇ σημασίᾳ τοῦ ὄρου, ἀλλ' ὅμως ἡ μαρτυρία αὐτῆς εἶναι οὐσιαστικῶς πολιτικὴ, ὡς μέριμνα διὰ τὸν ἄνθρωπον καί τὴν πνευματικὴν ἐλευθερίαν του. Ὁ λόγος τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξε πάντοτε διακριτὸς καί θά

παραμείνη εις τό διηγεκές μία όφειλετική παρέμβασις ύπερ του άνθρώπου. Αι κατά τόπους Όρθόδοξοι Έκκλησίαι καλοϋνται σήμερον νά οικοδομήσουν μίαν νέαν έποικοδομητικήν συναλληλίαν μέ τό κοσμικόν κράτος δικαίου εις τό νέον πλαίσιον τών διεθνών σχέσεων, συμφώνως πρός τό βιβλικόν «Απόδοτε τά του Καίσαρος τω Καίσαρι και τά του Θεου τω Θεω» (Ματθ. κβ', 21). Η συναλληλία αύτη δέον όπως διασώζη την ιδιοπροσωπίαν Έκκλησίας και κράτους και διασφαλίξη την ειλικρινή συνεργασίαν αυτών επ' ώφελεία της προστασίας της μοναδικής αξίας του άνθρώπου και των έντεϋθεν άπορρεόντων δικαιωμάτων αυτού, ως και της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Τά δικαιώματα του άνθρώπου εύρίσκονται σήμερον εις τό κέντρον της πολιτικής ως απάντησις εις τας συγχρόνους κοινωνικάς και πολιτικάς κρίσεις και ανατροπάς και διά την προστασίαν της έλευθερίας του άτομου. Η προσέγγισις των δικαιωμάτων του άνθρώπου υπό της Όρθοδόξου Έκκλησίας έπικεντρώνεται εις τον κίνδυνον έκπτώσεως του άτομικού δικαιώματος εις άτομοκεντρισμόν και δικαιωματισμόν. Μία τοιαύτη έκτροπή λειτουργεί εις βάρος του κοινοτικού περιεχομένου της έλευθερίας, όδηγεϊ εις την αύθαίρετον μετατροπήν των δικαιωμάτων εις εύδαιμονιστικάς διεκδικήσεις και εις την αναγωγήν της έπισφαλοϋς ταυτίσεως της έλευθερίας μέ την άσυδοσίαν του άτομου εις «οικουμενικήν αξίαν», ή όποία ύποσκάπτει τά θεμέλια των κοινωνικών αξιών, της οίκογενείας, της θρησκείας, του έθνους και άπειλεϊ θεμελιώδεις ήθικάς αξίας.

Η όρθόδοξος λοιπόν κατανόησις του άνθρώπου αντίθεται τόσον εις την άλαζονικήν άποθέωσιν του άτομου και των δικαιωμάτων του, όσον και εις την ταπεινωτικήν καταρράκωσιν του ανθρωπίνου προσώπου εις τας συγχρόνους γιγαντιαίας οικονομικάς, κοινωνικάς, πολιτικάς και έπικοινωνιακάς δομάς. Η παράδοσις της Όρθοδοξίας είναι ανεξάντλητος πηγή ζωτικών άληθειών διά τον άνθρωπον. Οϋδεις έτίμησε τον άνθρωπον και έμερίμνησε δι' αυτόν τόσον, όσον ο Θεάνθρωπος Χριστός και η Έκκλησία Του. Θεμελιώδες ανθρωπίνον δικαίωμα είναι η προστασία της αρχής της θρησκευτικής έλευθερίας υπό πάσας τας προοπτικάς αυτης, ήτοι της έλευθερίας της συνειδήσεως, της πίστεως, της λατρείας και όλων των άτομικών και συλλογικών έκφράσεων θρησκευτικής έλευθερίας, συμπεριλαμβανομένου και του δικαιώματος έκάστου πιστου νά τελή άκωλύτως από οίανδήποτε κρατικήν παρέμβασιν τά θρησκευτικά του καθήκοντα, καθώς και της έλευθερίας δημοσίας διδασκαλίας της θρησκείας και των προϋποθέσεων λειτουργίας των θρησκευτικών κοινοτήτων.

17. Βιοϋμεν σήμερον έξαρσιν νοσηρών φαινομένων βίας έν όνόματι του Θεου. Αι εκρήξεις φονταμενταλισμοϋ εις τούς κόλπους των θρησκευιών κινδυνεύουν νά όδηγήσουν εις την έπικράτησιν της άπόψεως ότι ο φονταμενταλισμός άνήκει εις την ούσίαν του θρησκευτικού φαινομένου. Η άλήθεια όμως είναι ότι ο φονταμενταλισμός, ως «ζήλος ου κατ' έπίγνωσιν» (Ρωμ. ι', 2), άποτελεί έκφρασιν νοσηράς θρησκευτικότητας. Ο άληθής χριστιανός, κατά τό πρότυπον του σταυρωθέντος Κυρίου, θυσιάζεται και δέν θυσιάζει, και διά τον λόγον αυτόν είναι ο αύστηρότερος κριτής του όποθενδήποτε προερχομένου φονταμενταλισμοϋ. Ο ειλικρινής διαθρησκειακός διάλογος συμβάλλει εις την ανάπτυξιν άμοιβαίας έμπιστοσύνης, εις την προώθησιν της ειρήνης και της καταλλαγής. Η Έκκλησία άγωνίζεται διά νά καταστήση αισθητοτέραν την «άνωθεν ειρήνην» επί της γής. Η άληθινή ειρήνη δέν έπιτυγχάνεται μέ την δύναμιν των όπλων, αλλά μόνον διά μέσου της αγάπης, ήτις «ου ζητεί τά έαυτης» (Α' Κορ. ιγ', 5). Τό έλαιον της πίστεως πρέπει νά χρησιμοποιηται διά νά άπαλύνη και νά θεραπεύη τας παλαιάς πληγας των άλλων και όχι νά άναρριπίζη νέας έστίας μίσους.

18. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία παρακολουθεῖ μέ πόνον καί προσευχήν καί καταγράφει τήν μεγάλην σύγχρονον ἀνθρωπιστικήν κρίσιν, τήν ἐπέκτασιν τῆς βίας καί τῶν ἐνόπλων συρράξεων, τόν διωγμόν, τήν ἐκδίωξιν καί τάς δολοφονίας μελῶν θρησκευτικῶν μειονοτήτων, τήν βιαίαν ἀπομάκρυνσιν οἰκογενειῶν ἀπό τās ἐστίας των, τήν τραγωδίαν τῆς ἐμπορίας ἀνθρώπων, τήν παραβίασιν τῶν βασικῶν δικαιωμάτων ἀτόμων καί λαῶν καί τόν ἐξαναγκασμόν εἰς ἀλλαγὴν πίστεως. Καταδικάζει ἀπεριφράστως τās ἀπαγωγάς, τά βασανιστήρια, τās εἰδεχθεῖς ἐκτελέσεις. Καταγγέλλει τήν καταστροφὴν ναῶν, θρησκευτικῶν συμβόλων καί μνημείων πολιτισμοῦ.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀνησυχεῖ ἰδιαιτέρως διὰ τήν κατάστασιν τῶν χριστιανῶν καί τῶν ἄλλων διωκομένων ἐθνικῶν καί θρησκευτικῶν μειονοτήτων τῆς Μέσης Ἀνατολῆς. Εἰδικώτερον, ἀπευθύνει ἔκκλησιν πρὸς τās κυβερνήσεις ἐν τῇ περιοχῇ, νά προστατεύσουν τοὺς χριστιανικοὺς πληθυσμούς, τοὺς Ὁρθοδόξους, τοὺς Ἀρχαίους Ἀνατολικούς καί τοὺς λοιποὺς χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι ἐπεβίωσαν εἰς τό λίκνον τοῦ Χριστιανισμοῦ. Οἱ γηγενεῖς χριστιανικοὶ καί οἱ ἄλλοι πληθυσμοὶ ἔχουν ἀπαράγραπτον δικαίωμα νά παραμείνουν εἰς τās χώρας αὐτῶν ὡς πολῖται μέ ἴσα δικαιώματα.

Προτρέπομεν λοιπόν ὅλους τοὺς ἐμπλεκομένους, ἀνεξαρτήτως θρησκευτικῶν πεποιθήσεων, νά ἐργάζονται διὰ τήν καταλλαγὴν καί διὰ τόν σεβασμόν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, πρωτίστως δέ διὰ τήν προστασίαν τοῦ θείου δώρου τῆς ζωῆς. Πρέπει ὁ πόλεμος καί ἡ αἱματοχυσία νά τερματισθοῦν, νά ἐπικρατήσῃ ἡ δικαιοσύνη, ὥστε νά ἐπανέλθῃ ἡ εἰρήνη καί νά καταστῇ ἐφικτὴ ἡ ἐπιστροφή τῶν ἐκδιωχθέντων εἰς τās πατρογονικάς αὐτῶν ἐστίας. Προσευχόμεθα διὰ τήν εἰρήνην καί τήν δικαιοσύνην εἰς τās δοκιμαζόμενας χώρας τῆς Ἀφρικῆς, ὡς καί εἰς τήν χειμαζομένην Οὐκρανίαν. Ἐπαναλαμβάνομεν ἐν Συνόδῳ μετ' ἐμφάσεως τήν ἔκκλησιν πρὸς τοὺς ὑπευθύνους, νά ἀπελευθερώσουν τοὺς δύο ἀπαχθέντας ἀρχιερεῖς εἰς τήν Συρίαν, Παῦλον Yazigi καί Ἰωάννην Ibrahim. Προσευχόμεθα διὰ τήν ἀπελευθέρωσιν πάντων τῶν ἐν ὁμηρίᾳ καί αἰχμαλωσίᾳ συνανθρώπων μας.

19. Τό σύγχρονον καί συνεχῶς ἐντεινόμενον προσφυγικόν καί μεταναστευτικόν πρόβλημα, ὀφειλόμενον εἰς πολιτικούς, οικονομικούς καί κλιματολογικούς λόγους, εὐρίσκεται εἰς τό κέντρον τοῦ παγκοσμίου ἐνδιαφέροντος. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀντιμετώπισε πάντοτε καί ἀντιμετωπίζει συνεχῶς τοὺς δεδιωγμένους, τοὺς ἐν κινδύνῳ καί ἐν ἀνάγκαις, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν λόγων τοῦ Κυρίου «ἐπέινασα γάρ, καί ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα, καί ἐποτίσατέ με, ξένος ἦμην, καί συνηγάγετέ με, γυμνός, καί περιεβάλετέ με, ἡσθένησα, καί ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἦμην, καί ἤλθετε πρὸς με» (Ματθ. κε', 35-36) καί «ἀμήν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνί τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων ἐμοί ἐποιήσατε» (Ματθ. κε', 40). Καθ' ὅλην τήν ἱστορικὴν αὐτῆς πορείαν ἡ Ἐκκλησία εὐρίσκετο εἰς τό πλευρόν τῶν «κοπιῶντων καί πεφορτισμένων» (Ματθ. ια', 28). Αἰτίποτε ἡ ἐκκλησιαστικὴ φιλανθρωπία δέν περιωρίζετο ἀπλῶς εἰς τήν περιστασιακὴν ἀγαθοεργίαν πρὸς τόν ἐνδεῆ καί τόν πάσχοντα, ἀλλὰ ἀπέβλεπε καί εἰς τήν ἀπάλειψιν τῶν αἰτίων, τά ὁποῖα δημιουργοῦν τά κοινωνικά προβλήματα. Τό «ἔργον διακονίας» τῆς Ἐκκλησίας (Ἐφεσ. δ', 12) ἀναγνωρίζεται ὑπὸ πάντων.

Ἀπευθύνομεν λοιπόν ἔκκλησιν πρωτίστως πρὸς τοὺς δυναμένους νά ἄρουν τās αἰτίας τῆς δημιουργίας τῆς προσφυγικῆς κρίσεως νά λάβουν τās δεούσας θετικὰς ἀποφάσεις. Καλοῦμεν τās πολιτικὰς ἀρχάς, τοὺς Ὁρθοδόξους πιστοὺς καί τοὺς λοιποὺς πολίτας τῶν χωρῶν, εἰς τās ὁποῖας κατέφυγον καί συνεχίζουν νά καταφεύγουν οἱ πρόσφυγες, νά παράσχουν εἰς αὐτοὺς πᾶσαν δυνατὴν βοήθειαν, ἀκόμη καί ἐκ τοῦ ἰδίου ὑστερήματος.

VII. Ἡ Ἐκκλησία: μαρτυρία ἐν διαλόγῳ

20. Ἡ Ἐκκλησία ἐπιδεικνύει εὐαισθησίαν ἔναντι ἐκείνων, οἱ ὅποιοι διέκοψαν τὴν μετ' αὐτῆς κοινωνίαν καὶ ἐνδιαφέρεται δι' ὅσους δὲν κατανοοῦν τὴν φωνὴν τῆς. Ἐν τῇ συνειδήσει αὐτῆς ὅτι ἀποτελεῖ τὴν ζῶσαν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ κόσμῳ, μετατρέπει εἰς συγκεκριμένας πράξεις τὴν θεῖαν Οἰκονομίαν δι' ὧν τῶν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς μέσων, διὰ τὴν ἀξιόπιστον μαρτυρίαν τῆς ἀληθείας, ἐν τῇ ἀκριβείᾳ τῆς ἀποστολικῆς πίστεως. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ τῆς κατανοήσεως τοῦ χρέους μαρτυρίας καὶ προσφορᾶς, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀνεκαθεν προσέδιδε μεγάλην σημασίαν εἰς τὸν διάλογον, ἰδιαίτερος δὲ εἰς ἐκείνον μέ τούς ἑτεροδόξους χριστιανούς. Διὰ μέσου τοῦ διαλόγου αὐτοῦ, ὁ λοιπὸς χριστιανικὸς κόσμος γνωρίζει πλέον καλύτερα τὴν Ὁρθοδοξίαν καὶ τὴν γνησιότητα τῆς παραδόσεως αὐτῆς. Ἐπίσης γνωρίζει ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία οὐδέποτε ἀπεδέχθη τὸν θεολογικὸν μινιμαλισμὸν ἢ τὴν ἀμφισβήτησιν τῆς δογματικῆς παραδόσεως καὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ ἥθους τῆς. Οἱ διαχριστιανικοὶ διάλογοι ἐλειπούργησαν ὡς εὐκαιρία διὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν, διὰ νὰ ἀναδείξῃ τὸ σέβας πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν Πατέρων καὶ διὰ νὰ δώσῃ τὴν ἀξιόπιστον μαρτυρίαν τῆς γνησίας παραδόσεως τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Οἱ ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας διεξαγόμενοι διάλογοι οὐδέποτε ἐσήμαιναν, οὔτε σημαίνουν καὶ δὲν πρόκειται νὰ σημάνουν ποτέ οἰονδήποτε συμβιβασμὸν εἰς ζητήματα πίστεως. Οἱ διάλογοι αὐτοὶ εἶναι μαρτυρία περὶ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐδραζομένη ἐπὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ μηνύματος «Ἐρχου καὶ ἴδε» (Ἰωάν. α', 46), ὅτι «ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν» (Α' Ἰωάν. δ', 8).

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ, ἡ ἀνά τὴν οἰκουμένην Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, οὔσα ἢ ἐν Χριστῷ φανέρωσις τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, βιοῖ τὸ ὅλον μυστήριον τῆς θείας Οἰκονομίας εἰς τὴν μυστηριακὴν ζωὴν αὐτῆς, μέ ἐπίκεντρον πάντοτε τὴν θεῖαν Εὐχαριστίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ προσφέρει εἰς ἡμᾶς οὐχὶ τροφήν ἐπίκτητον καὶ φθαρτὴν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ζωήρρυτον Δεσποτικὸν Σῶμα, «τόν οὐράνιον Ἄρτον», «ὃς ἐστὶ φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτος τοῦ μὴ ἀποθανεῖν, ἀλλὰ ζῆν ἐν Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθαρτήριον ἀλεξίκακον» (Ἰγνατίου Ἀντιοχείας, Πρὸς Ἐφεσίους, Κ'. PG 5, 756). Ἡ θεία Εὐχαριστία ἀποτελεῖ τὸν ἐσώτατον πυρῆνα καὶ τῆς συνοδικῆς λειτουργίας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, καθὼς καὶ τὴν αὐθεντικὴν βεβαίωσιν τῆς Ὁρθοδοξίας τῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας, ὡς διακηρύττει καὶ ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος Λυῶνος: «Ἡμῶν δὲ σύμφωνος ἡ γνώμη (= διδασκαλία) τῇ Εὐχαριστίᾳ, ἡ δὲ Εὐχαριστία βεβαιοῖ τὴν γνώμην» (Κατὰ αἰρέσεων Δ', 18. PG 7, 1028).

Εὐαγγελιζόμενοι, λοιπόν, κατὰ τὴν ἐντολήν τοῦ Κυρίου ὅλον τὸν κόσμον καὶ «κηρύττοντες ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετένοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη» (Λουκ. κβ', 47), ἔχομεν χρέος νὰ παραθέτωμεν ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ καὶ νὰ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁμολογοῦντες ἐν ὁμονοίᾳ «Πατέρα, Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον». Ταῦτα ἀπευθύνοντες ἐν Συνόδῳ πρὸς τὰ ἀνά τὸν κόσμον τέκνα τῆς Ἁγιωτάτης Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ πρὸς τὴν οἰκουμένην πᾶσαν, ἐπόμενοι τοῖς ἁγίοις Πατράσι καὶ τοῖς συνοδικαῖς θεσπίσμασι πρὸς διαφύλαξιν τῆς πατροπαραδότου πίστεως καὶ πρὸς «ἀνάληψιν χρηστοθείας» εἰς τὴν καθ' ἡμέραν ζωὴν ἡμῶν, ἐπ' ἐλπίδι τῆς «κοινῆς ἀναστάσεως», δοξολογοῦμεν τὴν τρισυπόστατον Θεότητα ἁσμασιν ἐνθέοις:

«Πάτερ Παντοκράτορ καὶ Λόγε καὶ Πνεῦμα, τρισὶν ἐνιζομένη ἐν ὑποστάσει φύσις. Ὑπερούσιε καὶ Ὑπέρθεε, εἰς σέ βεβαπίσμεθα καὶ σέ εὐλογοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας» (Κανὼν τοῦ Πάσχα, ὡδὴ Η').

† ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος, Πρόεδρος

† ὁ Ἀλεξανδρείας Θεόδωρος	† ὁ Ἁγίου Φραγκίσκου Γεράσιμος	† ὁ Ἰωαννουπόλεως καὶ Πρετορίας Δαμασκηνός
† ὁ Ἱεροσολύμων Θεόφιλος	† ὁ Κισάμου καὶ Σελίνου Ἀμφιλόχιος	† ὁ Ἄκκρας Νάρκισσος
† ὁ Σερβίας Εἰρηναῖος	† ὁ Κορέας Ἀμβρόσιος	† ὁ Πτολεμαΐδος Ἐμμανουήλ
† ὁ Ρουμανίας Δανιήλ	† ὁ Σηλυβρίας Μάξιμος	† ὁ Καμερούν Γρηγόριος
† ὁ Νέας Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Κύπρου Χρυσόστομος	† ὁ Ἀδριανουπόλεως Ἀμφιλόχιος	† ὁ Μέμφιδος Νικόδημος
† ὁ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Ἱερώνυμος	† ὁ Διοκλείας Κάλλιστος	† ὁ Κατάγκας Μελέτιος
† ὁ Βαρσοβίας καὶ πάσης Πολωνίας Σάββας	† ὁ Ἱεραπόλεως Ἀντώνιος, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Οὐκρανῶν Ὀρθοδόξων ἐν ΗΠΑ	† ὁ Μπραζαβίλ καὶ Γκαμπόν Παντελεήμων
† ὁ Τιράνων καὶ πάσης Ἀλβανίας Ἀναστάσιος	† ὁ Τελμησοῦ Ἰώβ	† ὁ Μπουρούντι καὶ Ρουάντας Ἰννοκέντιος
† ὁ Πρέσοβ καὶ πάσης Τσεχίας καὶ Σλοβακίας Ραστισλάβ	† ὁ Χαριουπόλεως Ἰωάννης, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας τῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ Ὀρθοδόξων Παροικιῶν Ρωσικῆς Παραδόσεως	† ὁ Μοζαμβίκης Χρυσόστομος
Ἀντιπροσωπεῖα Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου	† ὁ Νύσσης Γρηγόριος, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Καρπαθορρώσων Ὀρθοδόξων ἐν ΗΠΑ	† ὁ Νιέρι καὶ Ὅρους Κένυας Νεόφυτος
† ὁ Καρελίας καὶ πάσης Φιλλανδίας Λέων	Ἀντιπροσωπεῖα Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας	Ἀντιπροσωπεῖα Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων
† ὁ Ταλλίνης καὶ πάσης Ἑσθονίας Στέφανος	† ὁ Γέρων Λεοντοπόλεως Γαβριήλ	† ὁ Φιλαδελφείας Βενέδικτος
† ὁ Γέρων Περγάμου Ἰωάννης	† ὁ Ναϊρόμπι Μακάριος	† ὁ Κωνσταντίνης Ἀρίσταρχος
† ὁ Γέρων Ἀμερικῆς Δημήτριος	† ὁ Καμπάλας Ἰωνᾶς	† ὁ Ἰορδάνου Θεοφύλακτος
† ὁ Γερμανίας Αὐγουστῖνος	† ὁ Ζιμπάμπουε καὶ Ἀγκόλας Σεραφεῖμ	† ὁ Ἀνθηδῶνος Νεκτάριος
† ὁ Κρήτης Εἰρηναῖος	† ὁ Νιγηρίας Ἀλέξανδρος	† ὁ Πέλλης Φιλούμενος
† ὁ Ντένβερ Ἡσαΐας	† ὁ Τριπόλεως Θεοφύλακτος	Ἀντιπροσωπεῖα Ἐκκλησίας Σερβίας
† ὁ Ἀτλάντας Ἀλέξιος	† ὁ Καλῆς Ἐλπίδος Σέργιος	† ὁ Ἀχρίδος καὶ Σκοπίων Ἰωάννης
† ὁ Πριγκηποννήσων Ἰάκωβος	† ὁ Κυρήνης Ἀθανάσιος	† ὁ Μαυροβουνίου καὶ Παραθαλασσίας Ἀμφιλόχιος
† ὁ Προικονήσου Ἰωσήφ	† ὁ Καρθαγένης Ἀλέξιος	† ὁ Ζάγκρεμπ καὶ Λιουμπλιάνας Πορφύριος
† ὁ Φιλαδελφείας Μελίτων	† ὁ Μουάνζας Ἱερώνυμος	† ὁ Σιρμίου Βασίλειος
† ὁ Γαλλίας Ἐμμανουήλ	† ὁ Γουϊνέας Γεώργιος	† ὁ Βουδιμίου Λουκιανός
† ὁ Δαρδανελλίων Νικήτας	† ὁ Ἑρμουπόλεως Νικόλαος	† ὁ Νέας Γκρατσάνιτσας Λογγῖνος
† ὁ Ντητρόιτ Νικόλαος	† ὁ Εἰρηνουπόλεως Δημήτριος	† ὁ Μπάτσκας Εἰρηναῖος

† ὁ Σβορνικίου καὶ Τούζλας Χρυσόστομος	† ὁ ἐν Γερμανίᾳ καὶ Κεντρικῇ Εὐρώπῃ Σεραφεῖμ	† ὁ Κύκκου καὶ Τηλλυρίας Νικηφόρος
† ὁ Ζίτσης Ἰουστῖνος	† ὁ Τιργοβιστίου Νήφων	† ὁ Ταμασοῦ καὶ Ὀρεινῆς Ἡσαΐας
† ὁ Βρανίων Παχώμιος	† ὁ Ἄλμπα Ἰούλια Εἰρηναῖος	† ὁ Τριμυθοῦντος καὶ Λευκάρων Βαρνάβας
† ὁ Σουμαδίας Ἰωάννης	† ὁ Ρώμαν καὶ Μπακάου Ἰωακείμ	† ὁ Καρπασίας Χριστοφόρος
† ὁ Μπρατισέβου Ἰγνάτιος	† ὁ Κάτω Δουνάβεως Κασσιανός	† ὁ Ἄρσινόης Νεκτάριος
† ὁ Δαλματίας Φώτιος	† ὁ Ἀράντ Τιμόθεος	† ὁ Ἀμαθοῦντος Νικόλαος
† ὁ Μπίχατς καὶ Πέτροβατς Ἀθανάσιος	† ὁ ἐν Ἀμερικῇ Νικόλαος	† ὁ Λήδρας Ἐπιφάνιος
† ὁ Νίκσιτς καὶ Βουδίμιλιε Ἰωαννίκιος	† ὁ Ὀράντσα Σωφρόνιος	† ὁ Χύτρων Λεόντιος
† ὁ Ζαχουμίου καὶ Ἐρζεγοβίνης Γρηγόριος	† ὁ Στρεχαΐας καὶ Σεβερίνου Νικόδημος	† ὁ Νεαπόλεως Πορφύριος
† ὁ Βαλιέβου Μιλούτιν	† ὁ Τουλσέας Βησσαρίων	† ὁ Μεσαορίας Γρηγόριος
† ὁ ἐν Δυτικῇ Ἀμερικῇ Μάξιμος	† ὁ Σαλάζης Πετρώνιος	Ἀντιπροσωπεῖα Ἐκκλησίας Ἑλλάδος
† ὁ ἐν Αὐστραλίᾳ καὶ Νέα Ζηλανδίᾳ Εἰρηναῖος	† ὁ ἐν Οὐγγαρίᾳ Σιλουανός	† ὁ Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου Προκόπιος
† ὁ Κρούσεβατς Δαυῖδ	† ὁ ἐν Ἰταλίᾳ Σιλουανός	† ὁ Περιστερίου Χρυσόστομος
† ὁ Σλαουονίας Ἰωάννης	† ὁ ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Πορτογαλίᾳ Τιμόθεος	† ὁ Ἡλείας Γερμανός
† ὁ ἐν Αὐστρίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ Ἀνδρέας	† ὁ ἐν Βορείῳ Εὐρώπῃ Μακάριος	† ὁ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας Ἀλέξανδρος
† ὁ Φραγκφούρτης καὶ ἐν Γερμανίᾳ Σέργιος	† ὁ Πλοεστίου Βαρλαάμ, Βοηθός παρά τῷ Πατριάρχῃ	† ὁ Ἄρτης Ἰγνάτιος
† ὁ Τιμοκίου Ἰλαρίων	† ὁ Λοβιστέου Αἰμιλιανός, Βοηθός παρά τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ Ριμνικίου	† ὁ Διδυμοτείχου, Ὁρεστιάδος καὶ Σουφλίου Δαμασκηνός
Ἀντιπροσωπεῖα Ἐκκλησίας Ρουμανίας	† ὁ Βικίνης Ἰωάννης Κασσιανός, Βοηθός παρά τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ ἐν Ἀμερικῇ	† ὁ Νικαίας Ἀλέξιος
† ὁ Ἰασίου καὶ Μολδαβίας καὶ Μπουκοβίνης Θεοφάνης	Ἀντιπροσωπεῖα Ἐκκλησίας Κύπρου	† ὁ Ναυπάκτου καὶ Ἁγίου Βλασίου Ἱερόθεος
† ὁ Σιμπίου καὶ Τρανσυλβανίας Λαυρέντιος	† ὁ Πάφου Γεώργιος	† ὁ Σάμου καὶ Ἰκαρίας Εὐσέβιος
† ὁ Βάντ, Φελεάκ καὶ Κλούζ καὶ Κλούζ, Ἄλμπας, Κρισάνας καὶ Μαραμοῦρες Ἀνδρέας	† ὁ Κιτίου Χρυσόστομος	† ὁ Καστορίας Σεραφεῖμ
† ὁ Κραιόβας καὶ Ὀλτενίας Εἰρηναῖος	† ὁ Κυρηνείας Χρυσόστομος	† ὁ Δημητριάδος καὶ Ἄλμυροῦ Ἰγνάτιος
† ὁ Τιμισοάρας καὶ Βανάτου Ἰωάννης	† ὁ Λεμεσοῦ Ἀθανάσιος	† ὁ Κασσανδρείας Νικόδημος
† ὁ ἐν Δυτικῇ καὶ Νοτίῳ Εὐρώπῃ Ἰωσήφ	† ὁ Μόρφου Νεόφυτος	† ὁ Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης Ἐφραίμ
	† ὁ Κωνσταντίας - Ἀμμοχώστου Βασίλειος	

† ὁ Σερρών καί Νιγρίτης Θεολόγος

† ὁ Πράγας Μιχαήλ

† ὁ Σιδηροκάστρου Μακάριος

† ὁ Σούμπερκ' Ησαΐας

† ὁ Ἀλεξανδρουπόλεως Ἄνθιμος

† ὁ Ἑλβετίας Ἱερεμίας, ἐπί κεφαλῆς τῆς
Πανορθόδοξου Γραμματείας τῆς Ἁγίας
καὶ Μεγάλης Συνόδου

† ὁ Νεαπόλεως καί Σταυρουπόλεως
Βαρνάβας

† ὁ Μεσσηνίας Χρυσόστομος

† ὁ Ἰλίου, Ἀχαρνῶν καί Πετρουπόλεως
Ἀθηναγόρας

† ὁ Λαγκαδᾶ, Λητῆς καί Ρεντίνης Ἰωάννης

† ὁ Νέας Ἰωνίας καί Φιλαδελφείας
Γαβριήλ

† ὁ Νικοπόλεως καί Πρεβέζης
Χρυσόστομος

† ὁ Ἱερισσοῦ, Ἁγίου Ὄρους καί
Ἀρδαμερίου Θεόκλητος

Ἀντιπροσωπεία Ἐκκλησίας Πολωνίας

† ὁ Λούτζ καί Πόζναν Σίμων

† ὁ Λούμπλιν καί Χέλμ Ἄβελ

† ὁ Μπιαλύστοκ καί Γκντάνσκ Ἰάκωβος

† ὁ Σιεματίτσε Γεώργιος

† ὁ Γκορλίτσε Παΐσιος

Ἀντιπροσωπεία Ἐκκλησίας Ἀλβανίας

† ὁ Κορυτσᾶς Ἰωάννης

† ὁ Ἀργυροκάστρου Δημήτριος

† ὁ Ἀπολλωνίας καί Φιερ Νικόλαος

† ὁ Ἐλμπασάν Ἀντώνιος

† ὁ Ἀμαντίας Ναθαναήλ

† ὁ Βύλιδος Ἄστιος

Ἀντιπροσωπεία Ἐκκλησίας Τσεχίας καί
Σλοβακίας